

ACTA a dva světy autorských práv

JIŘÍ PAYNE

Zdá se, že podle pojetí autorských práv vedle sebe existují dva světy. Svět, ve kterém někdo napíše nějakou myšlenku, dokonce i klidně zlou, hloupou, nenávistnou nebo lživou, nebo někdo stvoří cosi, o čem se domnívá, že to je umění a aniž by se na trhu myšlenek a nápadů ověřilo, zda to někoho zajímá, má na sedmdesát let právo, aby nikdo neřekl, nenapsal, nenafilmoval a nenamaloval nic podobného a aby takovou myšlenku nikdo nepoužíval, pokud nezaplatí autorská práva. Kdyby náhodou autor oné jakkoli pitomé myšlenky zemřel, zdědí autorská práva jeho potomci. To jsou pravidla, která možná docela vyhovovala ve světě, v němž musel mořeplavec podniknout několikasetletou cestu do orientu, aby přivezl nějaké nové myšlenky a pak se z toho dalo žít po zbytek života.

Před několika desítkami let vzniknul druhý svět – svět digitálního sdílení myšlenek, nápadů, fotek, klipů a zážitků. NE že by neplatila žádná autorská práva – napíše-li někdo nějakou novou myšlenku na blogu, diskutuje se o ní asi tak týden a pak se stává součástí všeobecného myšlenkového

prostředí. Jistě platí, že když někdo cizí myšlenku cituje, musí uvést autora. Slušný člověk nekrade a nekrade ani myšlenky. A příznějme si také, že originálních myšlenek není tak moc a že vymyslet něco úplně nového je docela dřina. Prvenství a originalita – tedy i autorství – se dá snadno zjistit podle toho, kdy byla myšlenka či dílo publikováno poprvé na Internetu. Poločas sdílení myšlenek na Internetu jsou nanejvýš dny, v žádném případě to není sedmdesát let.

Možná by měla být uzavřena dohoda, že autor, který chce své dílo chránit autorskými právy v pojetí minulého století, nebude své dílo nikdy digitalizovat, nebude jej digitálně vytvářet, zpracovávat ani kopírovat a nikdy nebude používat reklamu v digitálních médiích. Nechť si maluje své obrazy olejem, knihy a články píše na psacím stroji, nechává si je vytisknout olivovými písmenky od sazečů, nechť fotografuje a filmuje na želatínové filmy a hudbu natáčí na magnetofonové pásky. Pokud toto vše dodrží, může si na své dílo umístit copyright a požadovat autorské poplatky po dobu sedmdesáti let.

Dá-li však autor souhlas k digitalizaci svého díla, vstupuje na trh myšlenek a nápadů, v němž se sdílení odehrává s jiným poločasem rozpadu a podle jiných pravidel a musí se s tím smířit. Není důvod, aby privilegovaná skupina lidí měla právo chránit si své myšlenky autorskými právy a jiní ne. I myšlenka toho nejposlednějšího člověka by totiž také měla být chráněna. A pokud nějaký režisér, textař či spisovatel použije jedinou větu, která již byla někdy v historii použita, měl by k tomu mít souhlas autora a měl by za to zaplatit. Pokud sochař nebo malíř použije křivku, která není původní, měl by k tomu mít souhlas toho, kdo ji použil jako první. Pokud se režisérovi ve filmu objeví budova, auto, oblečení či jakýkoli předmět, měl by platit autorská práva.

Problém však vzniká ve chvíli, kdy stát svou mocí, údajně demokratickou a odvozenou od vůle voličů, začne vynucovat pravidla analogového světa ve světě digitálním. Internet je dnes něco jako veřejný statek, který slouží pro obecnou potřebu. Před sto lety byl veřejným statkem chodník
(Pokračování na str. 2)

Euro je nečestná parodie na peníze

LUBOŠ ZÁLOM

Peníze jsou prý kořenem všeho zla. To je postoj, na němž se nejspíš shodne většina lidí. Peníze prý korumpují, dávají vzniknout násilí a konfliktům mezi lidmi, chamtiví lidé jdou i přes mrtvoly, aby je získali. Peníze prý kazí člověka, a lidé by byli jistě mnohem lepšími, kdyby pracovali nikoliv pro peníze ale pro nějaké vyšší hodnoty. Zároveň však každý s omluvným pokrčením ramen uznává, že bez peněz to prostě nejde.

Nic nemůže lépe ilustrovat myšlenkovou bídu, v níž se lidstvo již velmi dlouho nachází, než takovéto postoje.

Peníze nejsou zlo

Peníze totiž jsou, jak napsala filozofka Ayn Randová, zdrojem nikoliv zla, ale

dobra. Musíme si však nejprve uvědomit, čím vlastně peníze jsou a co představují.

Ayn Randová, slovy jedné z hlavních postav románu Atlas Shrugged, chápe peníze nejen jako nezbytný prostředek směny, bez něhož by se lidstvo nikdy nedostalo za hranice primitivního barbarismu a směnného obchodu, ale spatřuje a zdůrazňuje v první řadě jejich morální rozměr, jenž je nutným předpokladem morální, a tedy i funkční, velkoleposti svobodné kapitalistické společnosti.

Neschopný a omezený člověk, který nějakým způsobem přijde k penězům, je nedokáže udržet a nakonec skončí stejně chudý jako dřív, ne-li chudší. Kdo zná novelu „Špáta“ od Karla Václava Raise,

ví, o čem je řeč. A podvodník nebo lupič, jemuž se nějakou dobu daří získávat peníze násilím na druhých lidech, může budit zdání úspěchu, ale v dlouhodobém horizontu a v konečném důsledku jsou to právě peníze roztočené v divokém víru všech jeho minulých ničemností, co jej dožene ke smutnému konci. Příkladem z nejmýlnějších může být podvodník Bernard Madoff.

Peníze jsou ukazatelem čestnosti a schopnosti fungovat na principu obchodu – nabízet to nejlepší ze sebe a spoléhat na racionální sebezáměr druhých lidí. Pouze takto lidé spolu mohou dlouhodobě žít v míru a pokoji, aniž by byly zájmy kohokoliv obětovány. Skutečný kapitalismus takovéto morální jednání podporuje a od
(Pokračování na str. 2)

ACTA a dva...

(Pokračování ze strany 1)

nebo silnice. Stát nebo obec se o veřejný statek stará, protože se to všem vyplatí a protože si to voliči přejí, ale nesmí zasahovat do toho, kdo po chodníku chodí, kam chodí a jak chodí, či zda tam dokonce netančí. V něčích analogových časech stáčílo ústavně zakotvit ochranu listovního tajemství. Poštu provozoval stát jako veřejný statek, přesto lidem nesměl otevírat dopisy. Zcela jistě by to uměl udělat tak, že by si nikdo ničeho nevšimnul, ale nesměl. Prosadili si to občané a po letech se to dostalo do katalogu lidských práv a svobod.

Skutečnost, že v digitálním světě je tak snadné kontrolovat elektronickou poštu, obsah počítačů, odposlouchávat mobilní telefony či sledovat občany kamerami, ještě neznamená, že to má být státu dovoleno. Nastává doba, kdy budeme muset bojovat za svá digitální práva a svobody.

Před sto lety vznikaly v mnoha zemích parlamenty, v nichž zasedali zvolení zástupci lidu, jejichž posláním bylo omezovat panovníkovu moc. Parlamentáři hájili zájmy svých voličů proti státu. Proto se podařilo prosadit právní ochranu základních práv a svobod. Proto také každý rozuměl tvrzení, že veškerá moc je odvozená od lidí. Lid byl svrchovaný a bez jeho svolení nebylo možné vypsat daně ani prosadit novou legislativu.

Jenže ono se nám to otočilo. Tím, od koho se dnes ve skutečnosti odvozuje veškerá moc, již není lid, ale stát. Může

zvyšovat daně a vydávat zákony, ačkoli s tím nikdo nesouhlasí. Někdy se evropské státy vymlouvají: novou regulaci požaduje Evropská unie, na kterou, jak jistě občane víš, nemáš ani ty, ani stát, žádný vliv. Stát může plošně sledovat elektronickou poštu, telefony, cestování osob i jejich pohyb po městě. Stát žárlivě pokutuje kdejakého soukromníka nebo firmu za nakládání s osobními informacemi, ale největším zneužívatelem osobních informací je stát sám. Jak to? Protože mu vše poskytuje parlament.

Parlamentní demokracie je v krizi. Zákonodárci se chovají celkem pragmatičticky – poslouchají toho, kdo je silnější. Protože lid přestal být tím nejsilnějším, od koho se odvozuje veškerá moc, slouží parlamenty k prosazování zájmů státu, vlády a nadnárodních institucí typu Evropská unie a Měnový fond proti zájmům občanů. Stát má absolutní přesilovku proti lidem a proto demokracie nefunguje. Poslanci a senátoři, kteří byli zvoleni, aby hájili do roztrhání těla zájmy svých voličů, ani neodpovídají na dopisy, když jim napíšete. Pokud vám odpoví, tak hájí zájmy státu či koalice proti svým voličům. Občas jim zkusím napsat, ale ještě nikdy mi neodpověděli: ano, pokusím se váš názor uplatnit. Je jim dost jedno, že jdou proti většinové vůli. Už se ani nenamáhají s vysvětlováním nebo obhajováním své politiky.

Příznačná je diskuse kolem referenda. Zákonodárci sice pobírají desítky tisíc na zaplacení expertů, ale nějak se jim za ta léta nepoštěstilo, aby se seznámili s tím, jak funguje přímá demokracie třeba ve

Švýcarsku. To, čemu u nás politikové říkají referendum, tam vůbec neexistuje. Aby parlament, když se bojí, místo svého rozhodnutí nechal rozhodovat lidi, je zakázáno. Aby referendum vyhlášelo parlament, je zakázáno. Byli zvoleni proto, aby hájili zájmy svých voličů a aby rozhodovali. Jestli se jim nechce nebo to neumějí, musí odstoupit.

Oproti referendu sovětského typu, které se u nás používá, základem přímé demokracie je lidové veto. Nechť si zvolení parlamentáři schvalují zákony, musí ale být schopni své rozhodnutí obhájit před veřejností. Pokud mají občanský pocit, že s rozhodnutím parlamentu nesouhlasí, mohou iniciovat lidové hlasování proti zákonu, který schválil parlament, a zákon jednoduše nevstoupí v platnost.

Woodrow Wilson nazval lidové hlasování švýcarského typu (to základní, oni jich tam, mají více) „the gun behind the door“, tedy „revolver za dveřmi“. Je to obranný prostředek proti nefungující demokracii. V souvislosti se smlouvou ACTA, ale i kvůli jiným zhovadilostem v zákonech, bych se velmi přimlouval, abychom měli obecný zákon o lidovém vetu a aby bylo poměrně nízké kvorum pro vyvolání lidového hlasování. Ve slušné společnosti totiž parlament, který schválil zákon, s nímž většina zainteresovaných nesouhlasí, musí odstoupit a konají se předčasné volby. Žádný jiný zákon o referendu nepotřebujeme.

A první lidové veto u nás by se mohlo konat o smlouvě ACTA.

Jiří Payne je poradcem prezidenta republiky a místopředsedou Svobodných

Euro je...

(Pokračování ze strany 1)

měňuje, zatímco nečestnost a neschopnost velmi rychle trestá. Bohužel, dnešní společenský systém nemá s kapitalismem mnoho společného, přesto se i dnes této zásadní povaze peněz dostává širokého pole působnosti.

Povahu peněz, schopnou odhalit nečestnost a přivést k odpovědnosti toho, kdo se jí dopustí, lze velmi dobře vztáhnout na celý ekonomický systém. Ne pouze na soukromý účet nebo peněženku jednotlivce, ale na celé hospodářství. A dnešní krize eura, této uměle vytvořené, nečestné měny, naprosto odtržené od ekonomické reality, je právě takovým momentem, kdy povaha peněz hraje proti těm, kteří se rozhodli usilovat o nezasloužený prospěch a obětovat přitom zájmy všech ostatních.

„Peníze jsou barometrem ctnosti ve společnosti,“ píše v románu Atlas Shrugged Ayn Randová. „Když uvidíte, že se neobchoduje dobrovolně ale z donucení – když

uvidíte, že k výrobě potřebujete povolení od lidí, kteří nevyrábějí nic – když uvidíte, že peníze proudí k lidem, kteří neobchodují se zbožím ale s výsadami – když uvidíte, že lidé bohatnou díky úplatkům, kontaktům a ne díky práci, a že vaše zákony nechrání vás před nimi ale je před vámi – když uvidíte, že zkaženost je odměňována a poctivost se stává sebeobětováním – pak si možná uvědomíte, že vaše společnost je odsouzena k zániku. Peníze jsou nástrojem tak vznešeným, že nesoupeří se zbraněmi a odmítají přijmout brutalitu. Peníze nedovolí zemi, aby přežila napůl vlastněná a napůl uloupená.“

Evropská unie je socialistickým projektem

Dnes již nemůže být pochyb o tom, že Evropská unie je socialistickým projektem a po Třetí říši dalším pokusem ustanovit nad Evropou jednotnou vládu a budovat, pod falešným pláštěm svobodného trhu, unifikované hospodářství svázané bezpochybně regulací. Budovatelům EU nikdy nešlo o svobodný trh, nýbrž o trh vnitřní a spo-

lečný, v němž celková produkce, byť ponechaná formálně na bedrech soukromých výrobců, bude centrálně plánována nikoliv za účelem zisku producentů, ale ve jménu „veřejného blaha“.

Evropská unie je fantastickým podvodem, jedním z nejhorších v dějinách. Přesto zdánlivě fungovala dlouhá léta bez ztelnějších problémů a mohla tak velmi dlouho fungovat dál. Třebaže jsou státní regulace pro jakoukoliv produktivní činnost v principu něčím naprosto ničivým, lze si po určitou dobu hrát na trh a přitom jej svazovat. Invence a snaha podnikatelů, kteří se dnes a denně přetahují se státem o každý dílek svobody a snaží si uchovat takový zisk, jaký je možné před loupeživou lačností kolektivistů a altruistů vůbec zachránit, by dokázala zajistit víceméně dostatečnou produkci a pracovní místa, a naprostá většina lidí by byla spokojena. Vůbec by jim nevadilo, že nežijí ve svobodě, protože většina lidí si svobodu vůbec nepřeje a dává raději přednost zajištěnosti.

Takto mohla Evropská unie přežít

řadu desetiletí, a jen několik málo zastánců svobodné společnosti a skutečného kapitalismu by poukazovalo na to, že jde o systém nepružný, vniřně zkorumpovaný, náchylný ke krizím a nadto ještě morálně prohnitý. Touha po moci a nenávist ke svobodě, tedy osobnostní rysy vlastní každému správnému zastánci Evropské unie, však nemají žádné hranice a tedy se ani kolektivističtí vůdci usazení v Bruselu nezastavili jen u „bezpečné“ míry podkopávání trhu, ale vymysleli si jednotnou měnu, naprosto odtrženou od skutečného stavu ekonomik jednotlivých členských zemí.

Vlády a centrální banky peníze zneužívají

A stejně jako mohou peníze u člověka odhalit dříve skryté charakterové vady, začaly tržní mechanismy prostřednictvím eura velmi rychle odhalovat skrytou zkaženost celého projektu evropské integrace.

Stejně jako neschopný, neproduktivní a nečestný člověk, který se dostane snadno k penězům, i méně produktivní státy Evropské unie si začaly prostřednictvím eura falešně vylepšovat své hospodářské ukazatele a vytvářet iluzi bohatství a prosperity. Zdálo se, že právě členství v eurozóně je tím, co nastartovalo nevídaný růst životní úrovně. Ve skutečnosti byl hospodářský rozmach tažen především přílivem zahraničních investic, jež byly díky euru pro firmy z bohatších koutů eurozóny lákavé, a zejména pak státním zadlužováním. A protože ECB nastavila pro celou eurozónu, bez ohledu na to, že rozhodně nevykazovala charakteristiku optimální měnové zóny, jednotně nízkou úrokovou míru, vypadalo zadlužování v eurech jako něco velice bezpečného.

S příchodem globální finanční krize se příliv kapitálových investic zastavil, státní výdaje však zůstaly na stejné úrovni a s poklesem daňových příjmů se již nedaly ukotvovat. Zadluženým státům zbyly jen dvě možnosti – podívat se pravdě do očí a pokusit se dluhy řešit masivním odstátňováním, nebo dále setrvávat v sebeklamu a spoléhat na prozatím šťastnější zbytek eurozóny. Zvolily si druhou možnost. Stejně jako Raisův Špáta, vězící po uši v dlužích a neschopný opustit falešnou představu o svém nevyčerpatelném bohatství, se i vedoucí představitelé eurozóny rozhodli zavřít oči před skutečností, že projekt společné měny je již mrtvý a není velkou nadsázkou tvrdit, že na smrtelné posteli nyní leží i celá nečestná a zkorumpovaná myšlenka evropské integrace.

Problémy, v nichž se dnes Evropská unie nachází, by nikdy nepřišly, kdyby se architekti evropského kolektivistického svazu nepokusili svázat jednotlivé členské

státy prostřednictvím nadirigované měny. Ekonomické zákonitosti pracují proti nim, a čím zoufaleji se vůdci EU snaží situaci zvládnout, samozřejmě tak, jak kolektivisté dovedou, tím ztlačněji se jim projekt evropské měny hroutí pod rukama. Je na tom něco obdivuhodného – výkvět evropské politické aristokracie se snaží všemi silami dostat finanční systém pod svoji kontrolu, ale finanční mechanismy každý jejich nápad obrací vnův. I tak zregulovaný systém, jako je ten evropský, má v sobě tolik síly, aby se dokázal prosadit.

Evropští kolektivisté mají v podstatě jen dvě reálná východiska, pokud ovšem nemají v úmyslu pokorně se před silou financí sklonit – naprosto zničit všechny tržní mechanismy a nahradit je explicitním centrálním plánem, se všemi důsledky, jež z toho plynou, nebo spustit rotačky Evropské centrální banky naplno a roztočit kola inflace, která nakonec zlikviduje všechny dluhy – bohužel společně s úsporami milionů lidí. Třebaže nový šéf ECB Mario Draghi slibuje, že jeho instituce nemá v úmyslu tisknout inflační peníze, příliš důvěryhodně takové ujišťování nezní. Oba způsoby – centrální řízení cen nebo inflace – jsou stejně nečestné a ničemné jako celá myšlenka eura i jako sám projekt evropské integrace. Šlo by o řešení tak drastická, že si žádný mocichtivý byrokrat typu José Barossa nemůže být jistý, zda si jím sám sobě nepodepisuje ortel smrti. Lze čekat, že by evropská veřejnost přijala centrální plánování nebo hyperinflační kolotoč a následně katastrofální snížení životní úrovně s poslušným klidem? Žádná diktatura není věčná a žádný diktátor si nemůže být jistý, zda jeho život jednoho dne neukončí rozlícený dav.

Většina veřejnosti však dnes nemá právo si příliš stěžovat, protože vše, co evropské politické elity dělají, dělají s mandátem od občanů. Evropská unie prozatím stále ještě není diktaturou a národní státy mají dostatek moci Evropskou unii srovnat do latě – pokud by si ovšem občané zvolili odvážné politické zástupce, kteří se o to pokusí. Jestliže euroskeptické strany zůstávají na politické periferii, zatímco strany, jež se na hospodářské i morální devastaci Evropy podílejí, ve volbách pravidelně vítězí, bez ohledu na to, zda jde o levici nebo tzv. pravici, dobře voličům tak.

Lze bohužel předpokládat, že voliči, kteří dosud podporovali rozchazovačnou politiku svých národních států a přiživovali se na ní, se spíše budou snažit zavírat před realitou oči. Jejich špatné svědomí je donutí volit a podporovat politiky, kteří nabídnou jen další variantu státních zásahů a přivedou Evropu, jak jsem napsal výše, ke skutečnému centrálnímu plánování nebo

k hyperinflační tragédii. Až teprve potom, když se evropským elitám podaří naprosto zničit trh i peníze, přičemž bude samozřejmě muset potírat jakékoliv známky šedé ekonomiky a přirozeně vzniknuvšího černého peněžního systému, se možná probudí – stejně jako alkoholik je připraven vykročit na cestu ke skutečně smysluplnému léčení až teprve tehdy, když se ocitne na samotném dně. Jestliže stát zcela zničí finanční systém, projeví se ještě naposledy jeho povaha v grandiózním finále: úplné zničení peněz znamená zároveň konec civilizované společnosti.

Je třeba si uvědomit, že rozpad eurozóny, pokud skutečně nastane, a návrat k národním měnám, však na povaze současného měnového systému nic neřeší. Národní měny pod správou jednotlivých centrálních bank jsou ekonomicky i morálně podobným zlem jako jakákoliv společná měna – pouze se liší v míře ničivosti a v rychlosti, s jakou směřují ke konečnému kolapsu. Systém vzájemně klouzajících směnných kurzů je jen menším z obou zel. Správnou, funkční alternativu pak představuje systém svobodného bankovníctví bez existence centrální banky, postavený na komoditním standardu.

Je pravda, že konkurence národních papírových měn sice může držet inflační snahy centrálních bank poněkud na uzdě, na druhou stranu je však i mnoho pravdivého na tvrzení, že tato konkurence může vést ke vzájemným hospodářským válkám, jež mohou snadno přerůst ve válku ozbrojenou. A hlavně, jestliže i nadále, po případném rozpadu eurozóny, zůstanou u moci kolektivisté a etatisté, jejichž hlavním motivem je zničení trhu a svobody, budou pokusy o integraci jednotlivých měn pokračovat. Dříve nebo později, jakmile lidé zapomenou, někdo jistě navrhne projekt „Euro 2“ a vše bude pokračovat nanovo. Každý systém papírových peněz nevyhnutelně směřuje ke vzniku měnové unie, která nakonec nemůže vést k ničemu jinému než k celosvětové společné měně. Pak už inflačním snahám nestojí nic v cestě. Zájemce o problematiku odkazují na knihu Murraye Rothbarda „Peníze v rukou státu“, v níž je celý proces zničení peněz srozumitelně popsán. V doslovu Jorga Hülsmana se pak ukazuje, že všechny problémy, s nimiž se dnes euro potýká, jsou ekonomům rakouské školy již dlouhá léta známy – jejich varování však téměř nikdo neposlouchal.

„Kdykoli se mezi lidmi objeví ničitelé, začnou tím, že zničí peníze, protože peníze jsou pro lidi ochranou a základem morální existence,“ napsala před více než padesáti lety Ayn Randová. „Ničitelé se zmocní zlata a nechají jeho majitelům podvrženou hromadu papíru. Tím zničí všechna objek-

tivní měřítka a vydají lidi na pospas těm, kdo arbitrárně určují hodnotu. Zlato bylo objektivní hodnotou, ekvivalentem vyrobeného bohatství. Papírové peníze jsou zástavou za bohatství, které neexistuje, a jsou kryté zbraní namířenou na lidi, od kterých se očekává, že ho teprve vyrobí. Papírové peníze jsou šekem vystaveným legálními lupiči k tíži účtu, který jim nepatří – účtu, jenž je produktem ctivosti jejich obětí. Dávejte pozor na den, kdy se šek vrátí s poznámkou „účet přečerpán“.

Jinak řečeno, každý etatista, ať už se jmenuje Barosso, Sarkozy nebo Merkelová, nenávidí skutečné peníze a miluje místo

nich bezcenné papírky – třebaže to nikdy neřekne upřímně a na rovinu. Nenávisť vůči svobodě a skutečným penězům jdou vždy ruku v ruce.

Stále však máme dostatek času vyhnout se tragédii v podobě hyperinflačního chaosu nebo centrálního řízení cen, pokud si zavčas uvědomíme, jaká je skutečná podstata peněz. Jestliže peníze odrážejí morální stav hospodářství, pak, chceme-li mít čestné peníze, které nám nebudou hrozit, že nás dříve či později za naši nečestnost potrestají, musíme mít i čestný politicko-ekonomický systém. Tím může být pouze takový systém, v němž spolu lidé

jednají nikoliv na základě politické moci a násilí nebo na základě morálního imperativu sebeobětování, ale na principu obchodu. Peníze pak v takovém systému odrážejí skutečnou produkci a ne moc centrální banky a slepou důvěru veřejnosti. A jediný systém, který takovou finanční i mezilidskou harmonii umožňuje, je pouze čistý kapitalismus.

V textu je citováno z překladu pasáže románu Ayn Randové *Atlas Shrugged*, který byl uveřejněn ve sborníku *Centra pro ekonomiku a politiku „Sto let od narození Ayn Randové“*. Luboš Zálom text publikoval na svém blogu zalom.blog.idnes.cz

Deset věcí, co si my zlí kapitalisté skutečně myslíme

stručné sdělení demonstrantům okupujícím ulice New Yorku i Londýna

DAN HANNAN

Dnes ráno jsem mluvil s některými demonstranty z Occupy. Šokovalo mě, jak hodně mimo byly jejich představy o mých názorech, které jako pravičák mám. Abychom si lépe porozuměli, předkládám zde deset věcí, které si myslí – a to mi věřte – většina těch pravicových lumpů, se kterými se stýkám. Samozřejmě neočekávám, že přesvědčím svoje levicové čtenáře v jediném článku, ale snad aspoň získají lepší představu o tom, co si skutečně myslíme.

1. Zastánci volného trhu jsou proti záchranám bank z veřejných rozpočtů (tzv. *bailoutům*). To může vypadat samozřejmě: přece jsme proti státním dotacím a znárodnování. Ale přesto to často překvapí komentátory, kteří si pletou naši podporu konkurence a volného trhu s vírou v plutokracii. Existuje však obrovský rozdíl mezi tím, když je někdo pro-tržní (*pro-market*) a tím, když je pro-podnikatelský (*pro-business*). Někdy tyto dva názory souhlasí, často nesouhlasí.
2. Co se stalo od roku 2008, není kapitalismus. V kapitalistickém systému by špatným bankám bylo dovoleno zbankrotovat, jejich ziskové operace by byly koupeny jejich efektivnějšími konkurenty. Akcionáři, držitelé dluhopisů a někteří vkladatelé by přišli o peníze, ale daňoví poplatníci by nezaplatili ani halíř.
3. Pokud chcete, aby bohatí platili více, vytvořte rovnější a jednodušší daňový systém. Částečně je to otázka zrušení mezer v zákonech (obytné domy fiktivně v majetku společností, aby se uniklo

dani z převodu nemovitosti, výjimka z daně z kapitálových zisků pro nedomáčí atd.). Ale hlavně jde o to, abychom snížili daňové sazby tak, že vyhýbání daní bude zbytečné. Jak Art Laffer stále říká každému, kdo naslouchá, funguje to vždycky. Mezi lety 1980 a 2007 srazily USA daně pro všechny příjmové skupiny. Výsledek? Podíl na všech zaplacených daních se u horního procenta s nejvyššími příjmy zvedl z 19,5 na 40 procent. Od dob, kdy byla v Británii nejvyšší sazba daně z příjmu snížena na 40 procent v roce 1988, stoupl podíl daní vybraných od nejbohatšího procentu ze 14 na 27 procent.

4. Ti z nás, kteří věří v malou vládu, nejsou motivováni touhou po tom, aby bohatí

ještě více zbohatli. Opravdu ne. Většina z nás je daleko od toho, abychom my osobně museli platit nejvyšší sazbu daně, po dlouhá léta jsou ti nejvýřečnější z nás skromně placení akademici. Věříme, že ekonomická svoboda obohatí celou naši zemi. Ano, bohatší mohou dále zbohatnout, ale my to nevidíme jako argument proti zlepšení životního standardu chudší většiny.

5. Nejsme proti rovnosti. Obecně uznáváme výhody homogenity skandinávského stylu: bývá méně zločinů, lidé jsou méně stresovaní atd. Naše námitka není, že rovnostářství samotné je nežádoucí, ale že zákony, které ho mají zjednat, jdou nutně ruku v ruce s nepřiměřenou ztrátou svobody a prosperity.

6. Státní intervence se ale nezdá být ani efektivním způsobem k prosazení rovnosti. V těch nejzákladnějších ukazatelích – výška, příjem kalorií, úmrtnost kojenců, gramotnost, dožití – se Británie stává rovnostářštější společností od té kalami ty v roce 1066. Je pravda, že zhruba před půl stoletím toto přibližování ustalo a v některých ukazatelích se rozdíl začal zvětšovat. Existují různé teorie, proč to tak je, ale jedna věc je nesporná: nedávné rozevření nůžek bohatství se stalo v době, kdy stát kontroluje mnohem větší podíl národního bohatství než kdy dřív.

7. Odmítneme tu myšlenku, že když je někdo levičák, tak to znamená, že je na straně běžných lidí, zatímco když je někdo pravičák, znamená to obhajobu privilegovaných elit. Je těžké najít jakoukoliv daň nebo jakoukoliv regulaci, která nekončí zvýhodněním někoho s určitým zájmem na úkor zbytku populace. Důvod, proč vlády rostou, je právě to, čemu ekonomové říkají „rozptylenost nákladů a soustředěnost výnosů“ – lidi

si obecně více uvědomí výhody, které dostávají, než daně, které platí.

8. Kapitalismus, se všemi svými nedokonalostmi, je nejjednodušším dosud vyzkoušeným systémem. V systému založeném na vlastnických právech a smluvní svobodě dosahují lidé úspěchu tím, že ostatním poskytují poctivé služby. Bill Gates zbohatl tím, že obohatil stovky milionů z nás: tato slova zrovna teď píšou v jednom z jeho programů. On na té směně získal (o kousíček vzrostlo jeho bohatství) a taktéž jsem si polepšil já (vzrostlo vybavení, které mi usnadňuje život). Oproti tomu v systému, který řídí stát, má přisun výhod zajistit někdo třetí.

9. Když mluvíme o férovosti, tak nezapomeňme, že svět nepatří žádné skupině. Co takhle stejnost platů ve státní a soukromé sféře? Co takhle být fér k našim dětem, které jsme naložili dluhem, který v mírových dobách nemá obdoby? Co takhle být fér k tomu chlapci, který školu opustí v 16 letech a začne platit daně, aby dotoval toho, který studuje na uni-

verzité? Co takhle být fér k nezaměstnaným, které si firmy nemohou dovolit najmout kvůli sociální ochraně, kterou požívají jejich existující zaměstnanci? Nezapomeňme ani na etiku. Udělat správnou věc je ctnostné, ale není žádná ctnost, pokud činíme něco z donucení. Dát peníze charitě je chvályhodné; platit daně je morálně neutrální. Důkazy napovídají, že pokud rostou daně a stát vytlačuje občanskou společnost, darují lidé na dobré věci méně peněz.

Takže tady to máte, soudruzi. Ne očekávám, že stany u katedrály sv. Pavla sbalíte přes noc. Ale třeba se aspoň budeme moci zabývat některým z těchto témat poctivě, a ne mluvit mimoběžně. ¡Hasta la victoria siempre!

Daniel Hannan je poslancem Evropského parlamentu a přispěvatelem britského deníku Daily Telegraph. Memo to the Occupy protesters: here are ten things we evil capitalists really think (<http://blogs.telegraph.co.uk/news/danielhannan>). Přeložil Martin Pánek.

Centrální bankovnictví: Hledání second best

PETR MACH

Mají být libertariáni pro zrušení centrální banky? Ne nezbytně.

Klasičtí liberálové jsou zastánci malé omezené vlády, která nezasahuje do životů lidí. Na druhé straně má vláda být silná v zajišťování spravedlnosti, pořádku a národní obrany. Za tímto účelem potřebuje daně. Existují sice myšlenkové směry v rámci širšího liberálního hnutí, které zavrhnou jakékoliv zdanění, nicméně valná část liberálů – včetně mě – souhlasí s oprávněností existence minimálních daní na zajišťování práva na život a majetek prostřednictvím vlády.

Jak uvedl Ludwig von Mises ve svém díle Lidské jednání (Human Action), „*Udržování vládního aparátu soudů, policistů, věznic a ozbrojených sil vyžaduje nemalé náklady. Uvalování daní na tyto účely je plně v souladu se svobodou jednotlivce ve svobodném tržním hospodářství.*“

A vydávání peněz znamená daň. V ekonomii se to nazývá „inflační daň“ neboli „ražebné“. V tomto smyslu tedy nemusí být existence centrální banky v rozporu s principy svobody jednotlivce, za podmínky, že tato inflační daň je uvalována nediskriminujícím způsobem a není využívána k přerozdělování.

Ražebné je daň

Monopolní právo vydávat peníze znamená daň, byť implicitní. Je to jednoduše

alternativa k explicitním daním. Tištění peněz a jejich utrácení uvaluje na držitele peněz „inflační daň“ stejně jako kdyby jim vláda vzala peníze z kapes přímo. Za každou korunu si koupíme méně zboží, pokud bude v ekonomice obíhat korun více a pokud se nezmění množství statků, které se za ně lze koupit. Je to podobné jako když akciová společnost zřede své akcie a místo 1000 kusů akcií jich nově bude 2000. Pak na každou akcii bude připadat poloviční podíl na společnosti a na dividendách.

Tištění peněz je tedy zkrátka jednou z forem sebrání peněz poplatníkům, alternativou k explicitním daním, jakými jsou daň z příjmu nebo DPH.

Pokud se shodneme, že inflace je daň, pak vyvstává následující otázka: Jsme schopni říci, že uvalení dodatečné DPH ve výši 50 miliard korun je lepší (tj. méně škodlivé a distorzivní) než natištění dodatečných 50 miliard korun, které způsobí inflaci řekněme 1%? Pokud nejsme schopni říci, že dodatečná daň je lepší než tisk peněz, pak nekompromisní odmítání centrálního bankovnictví (což mnoho libertariánů – podle mě chybně – činí) je na stejné úrovni jako nekompromisní požadavek na rušení všech daní.

Pro ty libertariány, jimž se na myšlence zrušení centrální banky vždy zdálo něco divného, mám odpověď. Nebyť pro zru-

šení centrálního bankovnictví samo o sobě nemusí být nekonzistentní s klasickým liberalismem, dokud uznáváme smysluplnost vlády, byť malé a omezené, pokud nejsme anarchisti.

Ti, kdo horují pro bezpodmínečné zrušení centrální banky – a nejsou „anarchokapitalisté“ – by měli prokázat, že tisk peněz je vskutku horší než explicitní zdanění. Takový důkaz nicméně vyžaduje ekonomickou analýzu, samotná politická filosofie na to nestačí.

Hledejme second best

Budu v tomto článku argumentovat, že malé zvýšení měnové báze (oběživa) není nezbytně horší než malé zvýšení explicitních daní. Pokud se dokážeme smířit s malým zdaněním – jestliže co možná nejméně pokrývá chování lidí, pak bychom se mohli smířit i s malou inflací, pokud bude též co možná nejméně pokrývat chování lidí. Tedy to, co zde v debatě na téma centrálního bankovnictví obhajují, je ve skutečnosti jakési second best – druhé nejlepší řešení, když ideál není dosažitelný.

Pokud jde o explicitní daně, first best řešení by znamenalo žádné daně. Lidé by jednoduše byli ochotni dobrovolně platit dostatek peněz, aby to zajistilo chod státu a financování funkcí konzistentních s filosofií klasického liberalismu. Pokud ale nějaké daně nutné jsou, pak second best řešení

znamená co nejmenší daně, které co nejméně pokřívají lidské chování.

Podobně je to s emisí peněz. První nejlepší řešení by znamenalo žádné centrální bankovníctví. Žádný monopol na emisí peněz. Jen svobodné bankovníctví bez zásahů státu. Lidé by mohli zakládat banky vydávající soukromé peníze. Některé banky by garantovaly směnitelnost svých peněz za zlato, některé za nějaké jiné aktivum, některé by deklarovaly stoprocentní krytí běžných vkladů hotovostí, některé by naopak nabízely i u běžných vkladů úrok a výměnou za to by peníze klientů investovaly do půjček a obligací. Takové by mohlo být *first best* řešení. Chápeme ale, že vláda nějaké peníze potřebuje, i když mnohem méně než kolik vybírá a utrácí dnes. Některé peníze ale i tak potřebuje.

Předpokládejme, že vláda potřebuje 3% HDP – 100 miliard korun ročně na financování libertariánské vlády – tedy parlamentu, vládního kabinetu, diplomacie, spravedlnosti, policie, věznic a obrany. Předpokládejme, že vláda vybere 20 miliard na poplatcích a pokutách za přestupky a od odsouzených vězňů. K tomu jí zbývá vybrat dalších 80 miliard korun. Může tedy uvalit explicitní daň ve výši 80 miliard, nebo může natisknout 80 miliard. Nebo může zvolit nějakou kombinaci explicitní daně a ražebného.

V ekonomické literatuře bylo napsáno mnohé o škodlivosti daní i o škodlivosti inflace. Většina autorů se shoduje, že nízká inflace není tak škodlivá jako vysoká inflace. Některé studie dokonce ukazují, že mírná inflace je spojena s vyšším růstem ekonomiky než záporná míra inflace. Možná je to tak proto, že existuje zákon rostoucích mezních nákladů (zdanění), takže mírná inflace plus nízká daň může být méně škodlivým řešením než žádná inflace plus vyšší daň nebo než žádná inflace plus mírná daň plus vyšší státní dluh.

Emise peněz bez centrálního plánování

Dnešní centrální bankovníctví je daleko od toho, aby bylo v souladu s klasicky liberálním pojetím. Abychom měli centrální banku konzistentní s klasicky liberálním pohledem, musela by splňovat tři podmínky: Za prvé, centrální bankovníctví nesmí být centrální plánování. Za druhé, emise peněz by měla být ústavně omezená. Za třetí, měnová konkurence by měla být umožněna.

Lze mít centrální banku, která nezasahuje do tržních úrokových měr, která neintervenuje na devizovém trhu i která nezachraňuje banky *ad hoc* dodáváním likvidity. Můžeme zkrátka mít neutrální centrální banku, která slouží jedinému účelu: Tisknout peníze da-

ným mírným tempem, aby dodala peníze na nezbytné vládní výdaje. Tato míra může být stanovena parlamentem stejně jako se hlasuje o daňových sazbach. Peníze takto vytištěné by byly příjmem státního rozpočtu. Jak nás učí kvantitativní teorie peněz, pokud je tempo růstu peněz 4% a reálný růst ekonomiky je také 4%, pak by výsledkem takovéto mírné emise peněz byla nulová cenová inflace (za předpokladu, že peněžní multiplikátor a rychlost obratu peněz jsou neměnné). Pokud je tempo růstu oběživa nižší než tempo ekonomického růstu, byl by výsledkem mírný pokles cenové hladiny. Pokud by růst měnové báze byl 5% a ekonomický růst by činil 4%, byla by výsledkem cenová inflace kolem 1%.

Ústavní omezení

Pokud by inflační daň byla stanovována parlamentem, bylo by užitečné, aby takové rozhodování bylo ústavně omezeno. V mnoha zemích podobné omezení existuje. Např. v České republice je centrální banka ústavně vázána dělat nanejvýš takovou emisí peněz, aby udržovala cenovou hladinu stabilní.

Samozřejmě, že pokud považujeme za užitečné ústavní omezení, pokud jde o míru inflace, pak bychom měli stejně tak chtít ústavní omezení pro explicitní daně nebo pro zadlužování. Např. ve Švýcarsku vyžaduje ústava vyrovnaný rozpočet a také stanoví stropy pro přímé i nepřímé daně. Zadlužit se stát může, jen pokud to schválí kvalifikovaná většina. Stropy na přímé daně a DPH mohou být zvýšeny, jen pokud to schválí v referendu většina lidí i většina kantonů konfederace.

Měnová konkurence

Další důležitou podmínkou je měnová konkurence.

V Evropě jsou země, které sdílí nadnárodní měnu euro, země, které mají svoji národní měnu, i země, které vůbec žádné zákonné platidlo nemají. V České republice máme měnu, která slouží deseti milionům lidí. Národní banka je ústavou vázána udržovat stabilní cenovou hladinu. Centrální banka ještě nikdy nekoupila žádný dluho-

pis české vlády a nezasahuje ani do devizového trhu a měnové kurzy jsou utvářeny volně podle tržní nabídky a poptávky. Na Gibraltar mají měnu, kterou používá 28 tisíc obyvatel. V Andoře mohou lidé platit, čím chtějí, žádnou státní měnu tam nemají. V Lichtenštejnsku sdílí měnu se Švýcarskem. Sedmnáct evropských zemí experimentuje s monstrózní nadnárodní měnou, eurem, ale stále existuje v Evropě na 34 měn.

Stejně jako je daňová konkurence důležitou překážkou proti nekonečnému zvyšování daní, je měnová konkurence bariérou proti zneužívání měnového monopolu a vysoké inflaci. Pojďme tedy zrušit zákazy používání a vydávání alternativních měn.

Někdo by mohl namítnout, že bez monopolního postavení v emisí peněz by vláda těžko jakékoliv ražebné získala, když by lidé vždy raději přešli k neinflačním měnám. Nemyslím si to. Peníze jsou prostředkem směny, účetní jednotkou, a měřítkem hodnoty. V tomto se peníze podobají technickým normám nebo jazyku, jímž se lidé dorozumívají. Čím více lidí se přikloní k nějaké normě a začne ji používat, tím je tato norma pro lidi hodnotnější. Národní měna vydávaná vládou (či její centrální bankou) může tedy nějaké ražebné vládě zajišťovat, i když by byla vystavena konkurenčnímu lemu alternativních soukromých a místních měn, za podmínky, že by byla emise peněz vládou využívána přiměřeně a nikoliv zneužívána.

Závěr

Nechme lidi, aby mohli legálně používat cizí měny a nechme je, ať si zakládají měny své vlastní, budou-li chtít. Ale nerušíme centrální banku. Pokud centrální banka emituje peníze umírněným tempem, způsobem, který nepokřívuje chování lidí, a pokud jsou takto získané peníze použity odpovědně na výdaje, které jsou v souladu s oprávněnými úkoly vlády, pak si svoji existenci zaslouží. Může vládě poskytnout nezbytné zdroje. Takto hrazené vládní výdaje budou samozřejmě na úkor veřejnosti, ale na menší úkor, než dodatečné daně.

Petr Mach vyučuje ekonomii na VŠEM a VŠFS a je předsedou Svobodných

(NEJHLoupější) VÝROK MĚSÍCE

„Chceme-li se ubránit tlaku bezohledného globálního kapitálu, musíme zachránit společnost, které jedině má dost sil na to, aby mohlo hájit práva obyčejných lidí,“

vedl Bohuslav Sobotka, předseda nejsilnější parlamentní strany – Sociální demokracie, na obhajobu toho, abychom poslali do MMF na krachující eurozónu 90 miliard korun z devizových rezerv a abychom se připojili ke smlouvě o fiskální unii. (MF DNES, 15. 12. 2011) Zlý globální kapitál si už nechce kupovat řecké a italské dluhopisy, takže abychom uchránili práva obyčejných Řeků a Italů na vyšší výdaje než příjmy, musíme podle Bohuslava Sobotky přispět svoji troškou do mlýna. Jestli on ten globální kapitál, který jim už půjčit nechce, nemá náhodou víc ohledu než Bohuslav Sobotka, který chce pomáhat z cizích kapes.

Nesmýslnost omezování populačního růstu

WALTER E. WILLIAMS

Podle článku „Al Gore, Agenda 21 a kontrola populačního vývoje“ vydaném na blogu endoftheamericandream.com je nás příliš mnoho a má to negativní vliv na Zemi. Populační fond OSN zas ve své výroční zprávě *Stav světové populace za rok 2009 v kapitole nazvané „Čelíme globálním změnám: Ženy, populace a klima“* uvádí: „Každý nově narozený jedinec nejenže přispívá k emisím [CO₂] po celou dobu svého života, ale též nese odpovědnost za emise všech svých potomků. Úspory emisí z promyšlených či plánovaných narození se tedy v čase násobí. ... Žádný člověk není „uhlíkově neutrální“, zejména když se započítají všechny skleníkové plyny. Každý je tak součástí problému a každý se také musí tudíž nějak podílet na řešení... Účinné programy rodinného plánování jsou v zájmu všech zemí jak s ohledem na emise skleníkových plynů tak s ohledem na širší důsledky pro společenský blahobyt.“

Komentátor *New York Times* Thomas Friedman ve sloupku „Země je přeplněná“ (8. 6. 2008) si myslí totéž, když píše, „Populační růst a globální oteplování ženou nahoru ceny potravin, což vede k politické nestabilitě, ta vede k vyšším cenám ropy, ty zas vedou k vyšším cenám potravin. Ocítáme se tak v začarovaném kruhu.“

Profesor biologie Eric R. Pianka z University of Texas v Austinu ve svém článku „Co nikdo nechce slyšet, ale každý musí vědět“ napsal: „Nechovám vůči lidstvu žádnou zášť. Ale jsem přesvědčen, že svět včetně všeho lidstva by na tom byl mnohem lépe, kdyby nás nebylo tolik.“

Jenže ona žádná souvislost mezi velikostí populace, katastrofami a chudobou neexistuje. Zastánci kontroly porodnosti by tak třeba mohli považovat hustotu obyvatel Demokratické republiky Kongo na úrovni pouhých 29 lidí na kilometr čtvereční za ideální a hustotu populace Hongkongu na úrovni 2500 lidí na kilometr čtvereční za problematickou. Jenže lidé v Hongkongu mají příjem na obyvatele 43 tisíc dolarů, zatímco Demokratická republika Kongo je jedna z nejchudších zemí s ročním příjmem na hlavu asi 300 dolarů. A to rozhodně není výjimka. Mnoho nejchudších zemí patří mezi země s nejmenší hustotou obyvatel.

Planeta země je plná volného místa. Kdyby se přesunulo veškeré lidstvo do Spojených států, měli bychom hustotu obyvatel 660 osob na kilometr čtvereční. To je mnohem méně, než populační hustota v největších amerických městech. Celá populace Spojených států by se vešla do Texasu a stále by každá rodina mohla obývat pozemek o rozloze 8500 metrů čtve-

rečních. Kdyby se celosvětová populace přesunula do Texasu, Kalifornie, Colorada a Pensylvánie, měla by každá čtyřčlenná rodina k dispozici 1000 metrů čtverečních. Nikdo samozřejmě nenavrhuje, aby se všichni přesouvali do Spojených států nebo aby se všichni obyvatelé USA přesunuli do Texasu. Uvádím ta čísla jen pro představu.

Podívejme se na další srovnání hustoty obyvatelstva. Před pádem Sovětského svazu mělo Západní Německo větší hustotu obyvatel než východní Německo. To stejné platí pro Jižní Koreu ve srovnání se Severní Koreou, pro Tchaj-wan, Hongkong a Singapur ve srovnání s kontinentální Čínou, pro Spojené státy ve srovnání se Sovětským svazem a pro Japonsko ve srovnání s Indií. Navzdory hustšímu zalidnění zažívaly Západní Německo, Jižní Korea, Tchaj-wan, Hongkong, Singapur, Spojené státy i Japonsko větší hospodářský růst, vyšší životní úroveň a větší přístup k přírodním zdrojům než jejich protějšky s nižší hustotou obyvatel. Mimořádně, na Hongkongu nemají prakticky žádné zemědělství, přesto jsou jeho obyvatelé dobře živeni.

Člověk se až diví, jak může někdo naslouchat věrozným zkázy, kteří se ve svých předpovědích vždy mýlili. Ne trochu, ale obrovsky. Profesor Paul Ehrlich, autor bestselleru *The Population Bomb* z roku 1968 předpovídal Spojeným státům nedostatek potravin „do 70. let 20. století, kdy budou stovky milionů lidí trpět hladomorem.“ Ehrlich předvídal hladovění 65 milionů Američanů mezi lety 1980 a 1989 a pokles populace USA na 22,6 milionu do roku 1999. Anglii viděl ještě černěji: „Vsadil bych se, že Anglie do roku 2000 nebude existovat vůbec.“

Expertní chudoba

Z velké míry lze chudobu v zaostalých zemích přičíst radám, které si braly od západních „expertů“. Držitel Nobelovy ceny, švédský ekonom Gunnar Myrdal v roce 1956 napsal: „Tito poradci, kteří se věnovali ekonomice chudých zemí...všichni doporučovali centrální plánování jako základní podmínku pokroku.“ Ekonom Paul A. Baran ze Stanfordské University v roce 1957 radil, že „zavedení socialistické plánované ekonomiky je základní a nezbytnou podmínkou pro dosažení ekonomického a sociálního pokroku v rozvojových zemích“.

Na základě těchto špatných rad poslaly chudé země své nejchyťřejší úředníky na London School of Economics, na Berkeley, na Harvard a na Yale, aby se tam učili socialistické nesmysly o ekonomickém růstu. Nositel Nobelovy ceny Paul Samuelson je

učil, že zaostalé země „se nemohou rozvíjet, protože jejich produkce je příliš nízká, takže nemohou nic ušetřit na tvorbu kapitálu a skrze tvorbu kapitálu docílit zvýšení životní úrovně.“ Ekonom Ranger Nurkse to stejným způsobem popsal jako „bludný kruh chudoby“ – chudobu přímo označil jako základní příčinu zaostalosti chudých zemí. Podle něj je tedy chudá země chudá, protože je chudá. Tato teorie je absurdní. Pokud by platila, pak by stále všichni lidé bydleli v jeskyních, protože všichni naši předci kdysi byli chudí a chudoba by nás přeci udržovala v chudobě.

Zastánci kontroly populačního růstu mají v hlavách malthusiánskou vizi světa, podle které populační růst předbílá růst prostředků obživy. Malthusiánské obavy ale naprosto vyvrátila – lidská důmyslnost. Důsledkem lidské důmyslnosti je, že dokážeme pěstovat více a více potravin na menších a menších obdělávaných plochách země. Množství energie spotřebované na produkci potravy v přepočtu na jednotku HDP prudce klesá. Získáváme více potravy za méně a to stejné se týká většiny vstupů, které používáme k produkci zboží a služeb.

Zamysleme se nad následující otázkou: Proč asi lidstvo dnes používá mobilní telefony, počítače a letadla a nepoužívalo je za vlády krále Ludvíka IX.? Koneckonců všechny přírodní zdroje nezbytné k výrobě mobilů, počítačů a letadel byly vždy kolem nás. Dokonce i jeskynní lidé kolem nich chodili. Existuje jen jediný důvod, proč dnes všechny tyto věcičky máme a proč je lidé dříve neměli. Jsou to růst lidských znalostí, důmyslnost, specializace a obchod – doprovázené osobní svobodou a soukromými vlastnickými právy. Tyto předpoklady vedly k industrializaci a zlepšování životní úrovně. Jinými slovy, lidské bytosti jsou nejcennějším přírodním zdrojem.

Problémy, které údajně přináší přelidnění, plynou ze socialistického vládnutí. Socialismus snižuje možnost lidí obstarávat si vzdělání, oblečení, obydlí a obživu. Zaostalé země jsou plné zemědělských regulací, obchodních bariér, cechovních licencí, cenových regulací. Navíc hrubé omezování lidských práv vede neproduktivnější lidi k emigraci, což dále snižuje produktivitu těch, kdo zůstávají. Skutečná lekce ekonomie chudoby je, že nejslibnější cesta z chudoby k bohatství vede přes osobní svobodu a její hlavní složku, omezenou vládu.

Walter E. Williams je profesorem ekonomie na Universitě George Masona. Vyšlo v časopise *Freeman* December 2011.

Překlad Petr Mach.

PETR MACH

Vladimír Tomšík, profesor ekonomie a viceguvernér České národní banky vydal knihu „Ekonomie a zdravý rozum.“ Věnuje se v ní pěti aktuálním ekonomickým tématům – 1) krizi eurozóny, 2) problémům státního předlužení, 3) investičním pobídkám, 4) nákladům globálně oteplovacích regulací a 5) obavě z vyčerpávání zdrojů. Autor v těchto tématech v podstatě přesvědčivě vyvrací pět ekonomických mýtů dnešní doby.

Tomšík je především měnový teoretik, proto i tuto knihu začíná problematikou eurozóny. Standardní ekonomie má za to, že měnová integrace heterogenní oblasti bude způsobovat problémy skrze „asymetrické poptávkové a nabídkové šoky“, přičemž někteří ekonomové věřili, že měnové sjednocení tyto šoky omezí a rozdílly vyrovná. Tomšík argumentuje, že je tomu právě naopak. Měnová politika, která je nutně jednotná, ekonomické nerovnosti a šoky prohlubuje, protože působí automaticky odlišně (asymetricky) na jednotlivé její části, zatímco samostatné měnové politiky by mohly (případně) pomáhat šoky tlumit. Tomšík tak dospívá k závěru, že „nezamýšleným a negativním důsledkem měnové unie může být nárůst ekonomické nestability.“ I když se ještě měnová unie nerozpadla doslova, dává Tomšík v závěru za pravdu Miltonu Friedmanovi, který v roce 2002 předvídal rozpad eurozóny do deseti patnácti let. Rozhodně se staví proti vstupu ČR do měnové unie.

Autor přemýšlí, jak zamezit zadlužování. S inspirací v konstituční ekonomii hledá mechanismy účinné dluhové brzdy. Obává se, že striktní pravidlo zákazu zadlužování by mohlo být přehodnocováno aktuální politickou reprezentací a vyslovuje se pro to, aby nějaká daň (ideálně z hlavy, případně proporcionalní daň z příjmu) byla vázána přímo na financování úroků z dluhu. Tato daň by se mohla automaticky snižovat, když by náklady na úroky klesaly. Dluh by tak poplatníky reálně bolet a existoval by veřejný tlak proti zadlužování. Tato Tomšíkova myšlenka je novým nápadem do aktuální debaty, jak účinně omezit vlády v zadlužování. Tomšík současně varuje, aby byla fiskální politika po (v některých zemích úspěšném) vzoru omezení politického zneužívání měnové politiky svěřena ve jméno omezení zadlužování nevoleným „fiskálním výborům“.

Dalším Tomšíkovým tématem jsou investiční pobídky, resp. pobídky pro investice do výzkumu. Připomíná, že u pobídek, řečeno s Bastiatem, lidé často opomíjí

efekty, které nejsou vidět na první pohled. Pobídka je „novou nálepkou na starém víně“, správně bychom ji měli nazývat „dotace“, pak by ji možná i laická veřejnost nesouhlasně odmítala. Investoři v důsledku pobídek vstupují do oborů a zemí, kam by jinak nevstupovali. Pobídky tak způsobují „alokační neefektivnost“. Tomšík odmítá umělé podporování „investic do vědy a výzkumu“ provozované na základě módní mainstreamové ekonomie, která hledá kvantitativní kauzality růstu a nominálního objemu investic. Tomšík naopak připomíná rakouský přístup Schumpetera a Kirznera, podle kterých je pro pokrok klíčové podnikatelské objevování. Zastánci pobídek a dotací do výzkumu si vzali z ekonomické teorie jen polovinu, totiž že investice jsou důležité, ale zapoměli na druhou polovinu, že ty investice musí mít za cíl zisk, jinak nebudou k ničemu. Tomšík také vyvrací populární mýtus, že investiční pobídky musíme mít, když je mají ostatní. Je to stejné, jako kdybychom chtěli naši ekonomiku spasit protekcionismem, když všichni ostatní budou uvalovat cla. Ne. Ekonomický liberalismus se vyplácí i u pobídek.

Tomšík vysvětluje, že omezování emisí CO₂ ve jméno hypotézy o vlivu člověka na globální teplotu má na ekonomický růst negativní vliv jako jiné regulace centrálně-plánovaného hospodářství. Autor vypočítává, že údajné úspory plynoucí z omezení globální teploty zaostávají více než desetinásobně za dodatečnými náklady, které tyto regulace vyvolávají, takže v poctivé, od oteplovací ideologie oproštěné analýze nákladů a přínosů neobstojí.

Tomšík také vyvrací malthusiánské mýty o vyčerpávání přírodních zdrojů pro příští generace. „Jestliže má jednotka komodity vytěžené dnes pro lidi vyšší hodnotu než jednotka komodity vytěžené v budoucnu, pak nelze říci, že dnešní těžba a spotřeba představuje plýtvání na úkor budoucích generací.“ Na trhu ceny zdrojů přitom už obsahují diskontovanou budoucí hodnotu, takže bychom se měli držet rovnovážných tržních cen.

Tomšíkova kniha je kniha ekonoma, který staví na analýze dat, který ale současně není odtržen od pevné kotvy ekonomie zdravého rozumu. Je užitečnou knihou v době, kdy mezi nejpoblábnější ekonomické knihy patří všelijaké pseudoekonomické mudrování nad dobrem a zlem a nad údajnou lidskou iracionalitou.

Tomšík V.: *Ekonomie a zdravý rozum*, 160 stran, Fragment, Praha 2011

Být jenom nejlepší ve státní maturitě vám bude v životě k ničemu. Nabízíme víc.

ZVEME VÁS NA DNY OTEVŘENÝCH DVĚŘÍ
WWW.PORG.CZ

GYMNÁZIUM
A ZÁKLADNÍ
ŠKOLA

PORG
Libeň

Nový
PORG

PORG
Ostrava

